

Province of the
EASTERN CAPE
EDUCATION

**NATIONAL
SENIOR CERTIFICATE**

KEREITI YA 12

LOETSE 2017

**SESOTHO PUO YA LAPENG – PAMPIRI YA 3
MEMORANTAMO**

MATSHWAO: 100

Memorantamo ena e na le maqephe a 12.

KAROLO YA A: MOQOQO**POTSO YA 1****1.1 KATLEHO E FUMANEHA KA MORA HO SEBETSA KA THATA**

Moqoqo wa tthaloso (Descriptive)

- Moqoqong ona ho hlalosa ho hong ho itseng.
- Mohlahlobuwa o lebelletswe ho hlalosa ka mokgwa oo mmadi a tla lemoha hantle se hlalolang.
- Dintlha tse ka hlahellang hara tse ding e ka ba tse latelang:
  - Mohlahlobuwa a qale ka ho hlahisa kutlwisiso ya hae ka katleho, hore o bonwa jwang motho ya atlehileng.
  - a hlahise dintlha tse kang ho ba le boitshwaro bo botle, le ho ba le tjhebelopele ka bokamoso.
  - a bontshe hore thuto ya lapeng ke motheo wa thuto ya sekolong.
  - a ka fana ka mehlala ya ho sebetsa ka thata esita le tsona dikatleho.
  - a bontshe hore katleho e fumaneha ka boikemisetso e seng haholo ka ho tswalla lelapeng le ruileng.

[50]

1.2 HA NKA BA MOAHLODI WA LEKGOTLA LE PHAHAMENG LA DINYEWE

Moqoqo o tebisang maikutlo (Reflective)

- Moqoqong ona mohlahlobuwa o bontsha boimamelo ka se seng seo a se nahanisisang.
- O fana ka maikutlo a hae hodima ntlha eo a imameletseng yona.
- Dikahare tse lebelletsweng di ka kenyelletsa tsena tse latelang:
  - mohlahlobuwa a bontshe kutlwisiso ya hae ya leruo le temo.
  - a bontshe hore ho rua diphoofole le ho lema dijalo ho na le melemo e kang lebeso, nama, makoko esita le dijothollo. a bontshe hore morui kapa molemi ha a reke bakeng sa mafu, mekete le meetlo.
  - bana ba hola ba rutwa boikarabelo ba ho lema, ho disa le setso.
  - bana ba ka qetella ba ithutetse/latetse lekala la Temo, ba be ba fane ka mesebetsi.
  - a fane ka dipoelomora tse bakwang ke maemo a fetofetohang a lehodimo jk komello, dikgohola, lehlwa.
  - a bontshe hore mashodu le ona a hlorisa barui le balemi.

[50]

1.3 DIPHEPHETSO TSE TOBANENG LE BATJHA MATSATSING A KAJENO

- Moqoqong ona ho hlalosa ho hong ho itseng.
- Mohlahlobuwa o lebelletswe ho hlalosa ka mokgwa oo mmadi a tla lemoha hantle se hlalolang.
- Dintlha tse ka hlahellang hara tse ding e ka ba tse latelang:
  - Mohlahlobuwa a hlalose kapa a totobatse diphephetso tseo a di bonang ka mehla.

- a hlalose a ntse a fana ka mehlala e kang malapa a se nang batswadi ka lebaka la mafu a kang phamokate. Banana ba imang ba le banyane, dithethefatsi tse jeleng setsi, maratano a bana le batho ba baholo, tlhokeho ya mesebetsi jj
- a ka bua ka seabo sa batjha diphephetsong tsena.
- a ka phethela ka dikeletso ho batjha ba naha ena.

[50]

1.4 **HO HOLELA METSENG YA MAHAENG HO LOKILE HO FETA HO HOLELA DITOROPONG. Dumellana kapa o hanane le sehlooho sena. Moqoqo wa kgang/ngangisano (Argumentative)**

- Moqoqong ona wa kgang, ntlhakemo ya mohlalobuwa kapa mohopolo o itseng o lokela ho hlahiswa ka dinako tsohle.
- Mohlahlobuwa o kgetha lehlakore, mme o tsepama dintlheng tse dumellanang kapa tse hanyetsanang le sehlooho.
- O lokela ho tshehetsa le ho sirelletsa mohopolo wa hae ka mokgwa o kgodisang.
- Dintlha tse ka hlahellang hara tse ding e ka ba tse latelang:
  - Mohlahlobuwa o lokela ho hlahisa mohopolo oo a o tshehetsang ho kgodisa mmadi hore ruri ho holela metseng ya mahaeng ho fela ho lokile ho feta ho holela sephethephetheng sa ditropong, kapa tjhe kgolo ya ditropong ke yona e lokileng.
- **Ba dumellanang le sehlooho sena ba ka hlahisa dintlha tse latelang:**
  - Bophelo ba mahaeng ha bo na kgahlamelo ya merabe e tswakaneng.
  - Mahaeng ha ho sephethephethe sa dipalangwang le me aho e teteaneng ka hoo le bonokwane ha bo yo.
  - Ka hara motse ho hahile ba leloko mme ngwana o kgalemelwa ka hohle, athe o hola a tseba le ba habo, meetlo, mekgwa le ditlwaelo.
  - Bana ba hola ba rutwa mesebetsi ya matsoho e hodisang kelello, e kwetlisang le mmele, esita le dipapadi le boithabiso di tlasa taolo.
  - Dijo ke tse kwenneng tse tswang masimong le dijareteng.
- **Ba hananang le sehlooho sena ba ka hlahisa dintlha tse latelang:**
  - Tikoloho ya ditropong e loketse bana ba mehleng ena, ntho yohle e haufi.
  - Ha ho kgethollo ya merabe, dikelello tsa bana di hola di phatlalletse di le tjhatsi.
  - Bana ba hola ka thekenoloji, dikolo di na le disebediswa tsa boleng bo hodimo le diyunivesithi di haufi.
  - Tikoloho ena e bula bana mahlo ka tsa bokamoso, kante ho mangolo a thuto e phahameng, dipapadi le mmimo di ka ba phedisa.

[50]

1.5 THEKENOLOJI E BEBOFADITSE BOPHELO EMPA E NTSE E NA LE MATHATA A YONA.

Moqoqo o sa tshehetseng lehlakore (Discursive)

- Mofuteng ona wa moqoqo mohlahlobuwa o sekaseka sehlooho- o tadima mahlakore a mabedi a sehlooho ka mokgwa o tshwanang, mme a a buelle ka bobedi.
- Moqoqo ona ha o nke lehlakore, mme sepheo sa ona ke ho nehelana ka maikutlo mahlakoreng ka bobedi a taba ka ho lekana.
- Mohlahlobuwa a lekole mahlakore ka bobedi a sehlooho, ebe o nehelana ka dintlha tsa hae, a sa tshehetse lehlakore lefe kapa lefe.
- Dikahare tse lebelletsweng di ka kenyelletsa tsena tse latelang:
  - **Ho bebofatsa bophelo ha thekenoloji:**
  - a hlalise kutlwisiso ya hae ya thekenoloji le mehlala ya disebediswa.
  - a bontshe mekgwa eo bophelo bo seng bo nolofetse ka yona jk maeto,
  - kgokahano, dibanka, boithabiso, ka malapeng jj
  - a fane ka melemo eo a e kgolang yena jwalo ka moithuti kapa motjha.
  - **Mathata a thekenoloji:**
  - a ka bua ka tshebediso e mpe ya diselefounu.
  - a ame mofuta wa boshodu ba ditjhelete, ba batho, ba dikoloi le tse ding.
  - a ka bontsha le ho fela ha lerato, batho ha ba sa etelana, le ka malapeng ha ho sa qoqwa ke diselefounu le ditheleleshene.

[50]

1.6 KA TLA KA KENA TSIETSING KE HO SE MAMELE DIKELETSO.

Moqoqo wa phetelo (Narrative)

- Moqoqong ona mohlahlobuwa o pheta pale a thatoloha ka tsela e kgolwehang le ha e le boqapi.
- A phete ditaba a di lokodisa hantle jwalo ka ha di ne di etswa ke yena di bile di mo kenya tsietsing.
- Dikahare tse lebelletsweng hara tse ding ke tsena tse latelang:
  - Mohlahlobuwa a ka qala ka ho re fa setshwantsho sa semelo sa hae.
  - a fane ka tse sa lokang tseo a neng a di etsa.
  - a hlalose motho kapa batho ba mo ratang ba neng ba mo eletsa kapa ba mo kgalema.
  - a re bopele setshwantsho sa boitshwaro kapa semelo sa hae se ileng sa hana dikeletso.
  - a nto pheta tsietsi eo a ileng a kena ho yona ka lebaka la ho se mamele dikeletso
  - a ka nna a phethela ka ho fana ka dikeletso.

[50]

1.7 DITSHWANTSHO**1.7.1 Setshwantsho: Mofuta wa moqoqo ofe kapa ofe.**

- Moqoqong ona mohlalobuwa o boha setshwantsho, mme a hlalose kapa a phete ka seo a se bonang ka tsela e kgodisang e bileng e hlakisa ditaba hantle.
- Moqoqo ona o ka ngolwa ho tswa lehlakoreng lefe kapa lefe, ho latela moelelo o qholotswang ke setshwantsho maikutlong a hae.

[50]**MATSHWAO OHLE A KAROLO YA A: 50**

RUBURIKI YA HO LEKANYETSA MOQOQQO – SESOTHO PUO YA LAPENG [MATSHWAO A 50]

Makgetha a ho lekanyetsa		Phihlello e babatsehang	Phihlello e supang bokgoni	Phihlello e mahareng	Phihlello ya motheo feela	Phihlello e haellang
DIKAHARE LE MORALO (Tshekatsheko ya sehlooho) tlhophiso ya mehopollo le dintlha, kelohloko ya baamohedi ba ditaba, maikemisetsa le maemo MATSHWAO A 30	Boemo bo hodimo	28–30 - Nehelano e bontshang kutlwisiso e babatsehang ya sehlooho e supang bokgoni bo ikgethang. - Mehopollo e bontsha boqhetseke, e phephetsa monahano mme ke e sutsitseng; - e hlophisitswe hantle ka tsela e ikgethang/babatsehang mme e momahane ka tshwanelo ho kenyeditswe selelekela, mmele le qetelo.	22–24 - Nehelano e ralehileng hantle haholo; - Mehopollo e tsamaellana le sehlooho ka botlalo, e a kgahlisa mme e na le bopaki ba mehopollo e sutsitseng; - e hlophisitswe hantle haholo ka tsela e ikgethang mme e momahane ka tshwanelo ho kenyeditswe selelekela, mmele le qetelo.	16–18 - Nehelano ke e kgotsofatsang ditlokoheho. - Mehopollo e momahane ka tsela e kgotsofatsang le e kgodisang. - e hlophisitswe ka tsela e utlwisisehang mme e momahane ka tshwanelo ho kenyeditswe selelekela, mmele le qetelo.	10–12 - Nehelano e momahane mona le mane. - Mehopollo ke e seng ya boiqapelo mme e sa hlakang. - Ho na le bopaki bo seng bokae ba tlhophiso le momahano ya mosebetsi.	4–6 - Nehelano e tswile lekoteng ho hang. - Mehopollo ke e sa tsepamang e dubakaneng. - Ha e utlwahale mme dintlha di a phetakakwa. - Ha e a hlophiswa ka tshwanelo le momahano ha e yo.
	Boemo bo tlase	25–27 - Nehelano e tswileng matsoho le ha e haellwa ke dintlha tse ikgethang tsa moqoqo o babatsehang - Mehopollo ke e sutsitseng mme e bontsha boqhetseke. - e hlophisitswe hantle ka tsela e bontshang bokgoni mme e momahane ka tshwanelo ho kenyeditswe selelekela, mmele le qetelo.	19–21 - Nehelano e radilweng hantle. - Mehopollo ke e loketseng mme e thahasellisang. - e hlophisitswe hantle ka tsela e ikgethang mme e momahane ka tshwanelo ho kenyeditswe selelekela, mmele le qetelo.	13–15 - Nehelano e a kgotsofatsa le ha e sa hlaka mona le mane. - Mehopollo e momahane le ho kgodisa ka tsela e mahareng; - ho na le tlhophiso le momahano e tseng ho kenyeditswe le selelekela, mmele le qetelo.	7–8 - Nehelano boholo e tswile lekoteng - Mehopollo ha e a momahana ka tshwanelo mme e a lahlehisa. - Nehelano ha e na bopaki ba tlhophiso le momahano.	0–3 - Boiteko ha bo yo ba ho arabela sehlooho. - Mehopollo e tswile lekoteng ka ho phethahala, ha e a nepahala. - nehelano ha e a tsepama sehloohong, mme e dubakane.
Makgetha a ho lekanyetsa		Phihlello e babatsehang	Phihlello e supang bokgoni	Phihlello e mahareng	Phihlello ya motheo feela	Phihlello e haellang
PUO, SETAELE LE TOKISO YA DIPHOSO Sehalo, rejisetara, setaele, tlhotlontswa ke tse lokelang sepheo/ tshusumetso le maemo, kgetho ya mantswa, tshhebediso ya puo le tlwaelo, matshwao a ho bala le mopeleto MATSHWAO A 15	Boemo bo hodimo	14–15 - Sehalo, rejisetara, setaele le, tlhotlontswa di loketse sepheo ka tsela e babatsehang, baamohedi ba ditaba mmoho le maemo; - tshhebediso ya hae ya puo e a ikgetha, mme e bontsha boitshupo ka tsela e tsothang - o sebedisitse sehalo se matla mme se susumetsang ka tsela e ikgethang. - o batla o hloka diphoso tsa puo le tsa mopeleto - o radilwe ka bokgoni bo tsothang.	11–12 - Sehalo, rejisetara, setaele le tlhotlontswa di loketse sepheo, baamohedi ba ditaba mmoho le maemo haholo. - tshhebediso ya puo e matla mme ho sebedisitswe sehalo se loketseng ka nako tsohle. - boholo ba mosebetsi ha o na diphoso tsa tshhebediso ya puo le mopeleto. - o radilwe hantle ka tshwanelo.	8–9 - Sehalo, rejisetara, setaele le tlhotlontswa di loketse sepheo, baamohedi ba ditaba mmoho le maemo. - tshhebediso ya puo ke e loketseng, mme e fetisa moelelo ka tshwanelo - puo ya bonono ke e loketseng mme e sebedisitswe ka tshwanelo. - O radilwe ka tsela e mahareng feela.	5–6 - Sehalo, rejisetara, setaele le tlhotlontswa ha di a lokela sepheo, baamohedi ba ditaba mmoho le maemo; - puo e sebedisitswe feela ka tsela ya motheo; - sehalo mmoho le moelelo o hlalishang ke tema ke tse sa okelang; - ho sebedisitswe tlhotlontswa ya motheo feela.	0–3 - Puo e sebedisitsweng ha se e utlwisisehang; - sehalo, rejisetara, setaele le tlhotlontswa ha di a lokela baamohedi ba ditaba, sepheo le maemo; - tshhebediso ya tlhotlontswa e haellang haholo hoo nehelano e sa utlwisisehang.
	Boemo bo tlase	13 - Tshhebediso ya puo ke e nepahetseng mme e susumetsang sehalo sa tema - e batla e hloka diphoso tsa puo le tsa mopeleto - e radilwe ka bokgoni bo tsothang	10 - Tshhebediso ya puo ke e sefutho mme e loketseng maemo. - sehalo ke se matla mme se loketseng. - ho na le diphoso tse seng kae tsa puo le tsa mopeleto. - e radilwe hantle.	7 - Tshhebediso ya puo ke e kgotsofatsang le ha ho na le ho sa tsamaellane mona le mane. - kakaretso sehalo ke se loketseng le ha puo ya bonono e le e haellang.	4 - Puo ke ya motheo feela mme e sebedisitswe ka tsela e haellang - popeho ya dipolelo ke e tshwanang e se nang motswako - tlhotlontswa e haella haholo feela.	
SEBOPEHO Makgetha a tema: Popeho ya dipolelo le kgodiso ya diratswana le bolelele bo hlokehang MATSHWAO A 5		5 - Kgodiso ya sehlooho ke e babatsehang - katoloso ya dintlha ke e ikgethang - dipolelo le diratswana di bopilwe ka tsela e ikgethang	4 - Dintlha ke tse loketseng mme tse hodisang sehlooho. - momahano e bopilweng ke e supang bokgoni. - dipolelo le diratswana di loketse nehelano. mme di papafanngwa ka tshwanelo.	3 - Dintlha tse loketseng di hodisa sehlooho ka tsela e mahareng. - dipolelo le diratswana di bopilwe ka tsela e mahareng. - moqoqo o ntse o hlalisha moelelo.	2 - Tse ding tsa dintlha ke tse utlwalang. - dipolelo le diratswana di na le diphoso. - Moqoqo o a utlwisiseha le ha o le diphoso.	0–1 - Dintlha tsa bohlokwa di a haella. - dipolelo le diratswana tse hlalishitsweng ke tse fosahetseng. - moqoqo ha o na moelelo o lebelletsweng.
	MATSHWAO	40–50	30–39	20–29	10–19	0–9

KAROLO YA A: MOQOQO

**MATSHWAO A SEBEDISWANG HO BONTSHA DIPHOSO HA HO TSHWAUWA MOQOQO
 SENOTLOLO SA HO TSHWAYA:
 SEKALA SA HO TSHWAYA MOQOQO
 MATSHWAO: [50]**

Makgetha a Tekanyetso	Matshwao	Senotlolo/dikgutsufatso
Dikahare le Moralo	30	DM =
Puo, Setaele le Tokiso ya diphoso	15	PST =
Sebopeho	5	Seb =
Matshwao ohle	50	

Ditaelo ho motshwayi:

- Mohlahlobuwa o lokela ho ngola ka sehlooho se le SENG feela karolong ya A.
- Karolo e nngwe le e nngwe e na le ruburiki ya yona.
- Sebedisa diruburiki tseo o di fuweng ho tshwaya tema e nngwe le e nngwe.
- Ha mohlahlobuwa a tswile lekoteng nehelanong etsa tsena tse latelang:
  - Mohlahlobuwa a Abelwe matshwao bakeng sa dikahare ho ya ka kgato ya pele feela.
  - Mohlahlobuwa a Abelwe matshwao a tshebediso ya puo ho fella kगतong ya pele feela.
  - Mohlahlobuwa a Abelwe matshwao a sebopeho ho fella kगतong ya pele feela.

Tataiso bakeng sa ho tshwaya ditema

Batshwai ba etse tse latelang ha ba tshwaya:

Ho sehellwe lentswe kapa polelo e fosahetseng mola ho be ho bontshwe mofuta wa phoso ka hodima lentswe/polelo ka tshebediso ya matshwao a latelang:

- / bakeng sa ho arola mantswa a ngotsweng a kopantswe empa a lokela ho arohana;
- -,+ bakeng sa ho kopanya mantswa a arohantsweng empa a ngolwa a kopane;
- **Mn** bakeng sa mongolo (orthography) o fosahetseng;
- **Mp** bakeng sa mopeleto o fosahetseng;
- **Mt** bakeng sa tshebediso e fosahetseng ya matshwao a puo, kapa ho ngotswa letshwao moo le sa hlokeheng teng;
- **P** bakeng sa tshebediso ya puo ka tsela e fosahetseng/e sa amoheleng kapa eo e seng ya setlwaedi;
- ^ bakeng sa lentswe kapa karolwana ya lentswe le/e siilweng pakeng tsa mantswa a mang;
- // bakeng sa ho qala seratswana se setjha/ho arola diratswana

KAROLO YA B: DITEMA TSA KGOKAHANANO

POTSO YA 2

2.1 PUO

- Puo ke tema e reretsweng ho mamelwa mohla monene.
- Puo e lokela ho ba le selelekela, mmele le qetelo.
- Selelekela e be se hohelang, moo a fanang ka mabaka a hore ke hobaneng a nehelana ka puo eo.
- Mmele o fupare boholo ba dintlha tsa hae tsa ho kgothalletsa batjha ho ithuta.
- Qetello e be e matla, mme e be e akaretsang puo ya hae.
- Dikahare tse lebelletsweng e ka ba tsena tse latelang:
  - sebui se lebohe ho fumantshwa monyetla wa ho etsa puo.
  - ho utlwahale sepheo sa ho fana ka puo.
  - ho kgothalletsa batjha ba kajeno ho hlompha boitelo ba batjha ba 1976.
  - ho kgothalletsa batjha ho tsepamisetsa dikelello tsa bona thutong.
  - ho kgalema diketso tse tswileng tseleng tse kang tshebediso ya dithethefatsi.
  - ho hlokomedisa batjha ho hlompha letsatsi la batjha la la 16 Phupjane leo ka lona batjha ba bang ba kang Hector Peterson ba neng ba bolawe.
  - a ka phethela ka ho hlokomedisa batjha hore ke thuto feela e tla ba etsa baetapele ba ka moso, a nto leboha ba mo fileng monyetla wa ho etsa puo.

[25]

2.2 LENGOLO LA SEMMUSO

- Aterese di pedi. Aterese ya mongodi wa lengolo e ngolwa ho tloha mahareng a leqephe ho leba letsohong le letona, e nto latelwa ke letsatsi, kgwedi, selemo.
- Aterese ya ya ngollwang e ngolwa ka letsohong le letshehadi. E qala ka maemo a tshebetso a ya ngollwang ebe ho latela aterese ya hae ka botlalo.
- Tlase aterese ho ngolwa tumedisano (Monghadi/Mofumahadi/Mofumahatsana)
- Tlase tumedisano ho ngolwa mola wa sehlooho – o totobatsang sepheo sa lengolo, e nto ba selelekela.
- Qetelo ke ya semmuso, mme e ngolwa e le 'Ka botshepehi', 'Ka boikokobetso' jj
- Ya ngolang o ngola lebitso le fane ka mora qetelo, ebe o a saena.
- Dikahare tse ka lebellwang e ka ba tsena tse latelang:
  - sepheo sa mohlalobuwa se totobale – ho thoholetsa bahlophisi ba
  - mananeo ka puo e sa hlohlontsheng ditsebe.
  - a hlalise le makgabane a mang a hohelang bamamedi.

[25]

- a ka qolla mehlala ya mananeo a ratwang a haswang ka puo e monate.
- a ka bua le ka dibohodi tse hasang mananeo ao ka bokgabane. [25]

2.3 TLALEHO/RAPOROTO

- Lokodisa dintlha tsa sebopeho:
  - motho kapa batho bao raporoto e lebisitseng ho bona;
  - sehlooho sa raporoto;
  - letsatsi kapa mohla wa ketsahalo;
  - ditaba kapa dintlha tseo ho tlalehwang mabapi le tsona;
  - tlaleho/pehelo e etswa ke mang;
  - mokgwa wa tshebetso – diphumano le diqeto, ditlhahiso/ditshisinyo;
  - mohla le sekenetjhara;
- Dikahare tse lebelletsweng e ka ba tsena tse latelang:
  - ho fuputsa ka botlalo taba eo o shebaneng le yona e leng ho kgetheha ha lehlwa.
  - ho bokella tlhahisoleseding e hlokaahalang e kang ho kwaleha ha ditsela,
  - ho kgineha ha dikoloi, dikotsi tsa mebileng jj
  - ho sekaseka tlhahisoleseding eo o e bokelletsweng jk thuso e potlakileng.
  - ho etsa ditlhahiso le dikgothalletso. [25]

2.4 OBITJHUARI / NALANE YA MOFU

- Ke mofuta wa tema e ngolwang ka ditaba tsa motho ya hlokaletseng.
- Ho lebellehile dintlha tse latelang:
  - mofu o hlahile neng – letsatsi, kgwedi le selemo;
  - mofu ke mang, batswadi ke bomang, ke ngwana wa bokae lapeng labo;
  - O hlahetse kae (lebitso la sebaka e seng sepetlele);
  - kgolo ya mofu – o kene sekolo kae ho tloha poraemari ho ya mangolong a thuto e phahameng;
  - O sebeditse kae, maemo a mosebetsing le dikatleho tsa hae;
  - tsa lenyalo
  - sesosa sa lefu le bao a ba siyang;
  - seboko sa mofu. [25]

2.5 INTHAVIU

- Ona ke mofuta wa puisano e ikgethang pakeng tsa batho ba babedi kapa ho feta. E mong o botsa dipotso mabapi le ntlha e itseng, mme e mong o araba dipotso tseo.
- Dikahare tse lebelletsweng e ka ba tsena tse latelang:
  - dipotso tse hlophisitsweng ka bokgeleke;
  - dipotso tse qophellang ka sepheo sa ho qholotsa dikarabo;
  - lebitso la sebui le ngolwe ka letsohong le letshehadi la leqephe, le bile le latelwa ke letshwao la kgutlopedi;

- selelekeleng mmotsi o nehelana ka tlhahisoleseding e amanang le sepheo sa puisano;
- mmeleng mmotsi o botsa mmotsuwa dipotso tse itshetlehileng
- sehloohong se itseng, mme mmotsuwa o araba dipotso tsena;
- dipotso di ka nyalana le dikarabo tse hlahisitsweng pejana, mme dikarabo tsohle di tobe dipotso, mme di tshehetswe ka dintlha;
- sehalo e be se lokelang kopano ena, mme puo e be ya semmuso;
- o se ke wa sebedisa puo ya seterateng.

[25]

2.6 ATIKELE E YANG KORANTENG

- Ena ke tema e ngollwang dikoranta ho fana ka tlhahisoleseding mabapi le taba e itseng. E ba le sehlooho se hohelang mahlo a mmadi.
- Lebitso la moqolotsi wa ditaba le ngolwa ka ditlhaku tse kgolo.
- E ngolwa e arotswe ka dikholomo ka diratswana tse kgutshwanyane.
- Sehalo se hloke tshekamelo.
- E ngolwa ho hlaha lehlakoreng la mmuuwa.
- Seratswana sa selelekela se tsebisa mmadi dintlha tse kang ho etsahala eng, hokae, neng hobaneng le hore tsohle di tla latela jwang.
- Tshebediso ya mabitso a batho e eketsa bonnete ba ditaba tseo ho ngolwang ka tsona.
- Dikahare tse lebelletsweng e ka ba tsena tse latelang:
  - lebaka la ho hlokomedisa batho ka kotsi ya monono maphelong a bona
  - ditshitiso kapa mafu ao moeletsu a seng a a bone;
  - a fane ka mekgwa ya ho qoba kapa ho fokotsa monono
  - a hlakise ka botlalo sebaka moo thuso e fumanehang teng;

[Ha mohlalobuwa a ngotse ka sebopeho sa diratswana feela a sa ngola ka dikholomo, a se fumantshwe kotlo empa sehlooho, selelekela le diratswana di hlake hantle]

[25]

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA B (25 x 2): 50
MATSHWAO OHLE: 100

RUBURIKI YA HO LEKANYETSA TEMA YA KGOKAHANO – SESOTHO PUO YA LAPENG [MATSHWAO A 25]

Makgetha a ho lekanyetsa	Phihlello e babatsehang	Phihlello e supang bokgoni	Phihlello e mahareng	Phihlello ya motheo feela	Phihlello e haellang
DIKAHARE, MORALO LE SEBOPEHO Tshekatsheko ya sehlooho le mehopollo Tlhophiso ya mehopollo Kelohlolo ya maikemisetso, baamohedi ba ditaba, le maemo MATSHWAO A 15	13–15 - Nehelano e babatsehang ya sehlooho e supang bokgoni bo ikgethang. - Mehopollo e matla e butswitseng. - Tsebo e batsi ya makgetha a mofuta ona wa tema. - Nehelano ha e kgere e tsepame sehloohong - Mehopollo le dikahare ke tse momahaneng, tse hlahositsweng ka botebo, mme dintlha di tshheheta sehlooho. - Sebopeho ke se loketseng se nang le diphoso tse mmalwa.	10–12 - Nehelano e ntle haholo e bontshang tsebo e ntle ya makgetha a mofuta ona wa tema. - Nehelano ha e kgere e tsepame sehloohong - Mehopollo le dikahare ke tse momahaneng, tse hlahositsweng ka botebo, mme dintlha di tshheheta sehlooho. - Sebopeho ke se loketseng se nang le diphoso tse mmalwa.	7–9 - Nehelano e lekaneng e bontshang tsebo ya makgetha a mofuta ona wa tema. - Nehelano ha e a tsepama sehloohong ka ho phethahala ho na le ho kgera ho itseng. - Mehopollo le dikahare di na le momahano e amohelhang. - Ke dintlha tse itseng feela tse tshhehetsang sehlooho. - Ka kakaretso sebopeho ke se loketseng empa se nang le diphoso tse itseng.	4–6 - Nehelano ya motheo e bontshang tsebo ya makgetha a itseng feela a mofuta ona wa tema. - Nehelano e na le tsepamo e itseng feela sehloohong empa e a kgera. - Mehopollo le dikahare ha se ka mehla di momahaneng. - Sehlooho se tshhehetswa ke dintlha tse itseng feela. - Sebopeho se fofo feela, mme se na le bohlotso bo boholo.	0–3 - Nehelano e totobatsa kgaello ya tsebo ya makgetha a mofuta ona wa tema. - moelelo o nyotobetswa ke ho kgera ho hoholo - Mehopollo le dikahare ha di na momahano. - Ke dintlha tse mmalwa haholo tse tshhehetsang sehlooho. - Ha ho na boiteko bo entsweng ho sebedisa sebopeho se nepahetseng.
PUO, SETAELE LE HO HLAOLA DIPHOSO Sehalo, rejistarara, setaele, maikemisetso, baamohedi ba ditaba le maemo. Tshebediso ya puo, tlwaelo ya tshebediso ya puo, kgetho ya mantswa, matshwao a ho bala le mopeleto MATSHWAO A 10	9–10 - Sehalo, rejistarara, setaele, le tlotlontswe di loketse ka ho fetisisa maikemisetso, baamohedi ba ditaba le maemo. - Tshebedisano ya puo e nepahetse e bile e bopehile hantle. - Nehelano ha e na diphoso.	7–8 - Sehalo, rejistarara setaele, le tlotlontswe di loketse ka ho fetisisa maikemisetso, baamohedi ba ditaba le maemo. - Ka kakaretso tshebediso ya puo ke e nepahetseng e bileng e bopehile hantle. - Tshebediso ya tlotlontswe e ntle haholo - Nehelano boholo ha e na diphoso.	5–6 - Sehalo, rejistarara, setaele le tlotlontswe di loketse maikemisetso, baamohedi ba ditaba le maemo. - Nehelano e na le diphoso tse itseng tsa tshebediso ya puo. - Tshebediso ya tlotlontswe ke e lekaneng. - Diphoso ha se tse nyotobetsang moelelo.	3–4 - Sehalo, rejistarara, setaele le tlotlontswe ha di a lokela maikemisetso, baamohedi ba ditaba le maemo hantle. - Tshebediso ya puo e fosahetse e bile e tletse diphoso tse ngata. - Tshebediso e seng kae ya tlotlontswe. - Moelelo o nyotobetse.	0–2 - Sehalo, rejistarara, setaele le tlotlontswe ha di dumellane le maikemisetso, baamohedi ba ditaba le maemo. - Nehelano e tletse diphoso e dubakane. - Tlotlontswe ha e dumellane le maemo. - Moelelo o nyotobetse haholo.
MATSHWAO	20–25	15–19	10–14	5–9	0–4

**KAROLO YA B: DITEMA TSA KGOKAHANO TSE TELELE
 SENOTLOLO SA HO TSHWAYA:
 SEKALA SA HO TSHWAYA DITEMA TSA KGOKAHANO
 MATSHWAO: [25]**

Makgetha a Tekanyetso	Matshwao	Senotlolo
Dikahare le Moralo ke Sebopeho Puo, Setaele le Tokiso ya diphoso	15	DMS =
	10	PST =
Matshwao ohle	25	

Ditaelo ho motshwai:

- Mohlahlobuwa o lokela ho ngola ka dihlooho tse PEDI karolong ena.
- Karolo e nngwe le e nngwe e na le ruburiki ya yona.
- Sebedisa diruburiki tseo o di fuweng ho tshwaya tema e nngwe le e nngwe.
- Ha mohlahlobuwa a tswile lekoteng nehelanong etsa tsena tse latelang:
  - Mohlahlobuwa a abelwe matshwao bakeng sa dikahare ho ya ka kgato ya pele feela.
  - Mohlahlobuwa a abelwe matshwao a tshebediso ya puo ho fella kगतong ya pele feela.
  - Mohlahlobuwa a abelwe matshwao a sebopeho ho fella kगतong ya pele feela.

Tataiso bakeng sa ho tshwaya ditema

Batshwayi ba etse tse latelang ha ba tshwaya:

Ho sehellwe lentse kapa polelo e fosahetseng mola ho be ho bontshwe mofuta wa phoso ka thoko ka tshebediso ya matshwao a latelang:

- / bakeng sa ho arola mantse a ngotsweng a kopantswe empa a lokela ho arolwa;
- -,+ bakeng sa ho kopanya mantse a arotsweng empa a ngolwa a kopane;
- **Mn** bakeng sa mongolo (Orthography) o fosahetseng;
- **Mp** bakeng sa mopeleto o fosahetseng;
- **Mt** bakeng sa tshebediso e fosahetseng ya matshwao a puo, kapa ho ngotswe letshwao moo le sa hlokeheng teng;
- **P** bakeng sa tshebediso ya puo ka tsela e fosahetseng/e sa amoheleheng kapa eo e seng ya setlwaedi;
- ^ bakeng sa lentse kapa karolwana ya lentse le/e siilweng pakeng tsa mantse a mang.
- // bakeng sa ho qala seratswana se setjha.